

علی ملکوتی نیا

سیرشت انسانی می‌داند، و اصرار دارد که این محبت باید در خانه مشهود باشد تا کانون عشق و صمیمیت گردد و در شدیدترین بحرانهای زندگی، تاب آورد و تندباد غم و مصیبت و یا تنگناهای اقتصادی نتواند آن را از پای درآورد و ریشه کن سازد.

بنابراین، اصل محبت، به عنوان ریشه و تنه خانواده است و بخش اعظم سفارشهای اسلام به همسران و فرزندان برای ایجاد و حفظ این اصل بنیادین است و بسیاری از عوامل از هم پاشیدگی خانواده‌ها نیز به نبودن و یا نقصان محبت باز می‌گردد.

نویسنده بر این باور است که جاذبه‌های اخلاقی و رفتاری همسران در ایجاد و ماندگاری محبت در کانون خانواده، بسیار مهم و سرنوشت‌ساز است، و در این میان، اخلاق و رفتار شوهران، تعیین‌کننده‌تر می‌باشد؛ چون بر اساس منابع دینی،

مقدمه

بر اساس آموزه‌های دین مبین اسلام، خانواده، نهادی مقدس است و ازدواج، فرزندآوری و اداره همسر و فرزند، عبادت به شمار می‌آید.

آنچه که از آیات و احادیث اسلامی بر می‌آید، این است که یکی از اساسی‌ترین راه‌های استقرار و استمرار ارزشهای اخلاقی و دینی در جامعه، تقویت و تحکیم خانواده است.^۱ بنای خانواده بر اصل معنوی محبت، بنیان‌گذاری شده است، نه بر امور مادی و غیرقابل اعتماد مانند: زیبایی، دارایی و ...

اسلام، همسر دوستی را جزء ایمان و اخلاق پیامبران شمرده و آن را اقتضای

۱. ر.ک. به: تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، محمد محمدی ری شهری، با همکاری عباس پسندیده، مترجم: حمید رضا شیخی، سازمان چاپ و نشر دار الحدیث، قم، ۱۳۹۰ ش، چاپ سوم.

الْآخِرَةَ؛^۲ هر کس دینداری روزی اش شود، خیر دنیا و آخرت روزی اش شده است.»
آن حضرت در جای دیگری می فرماید: «صَيِّرِ الدِّينَ جَنَّةَ حَيَاتِكَ؛^۳ دین را در زندگی ات سپر قرار ده!»

امروزه، زنان جامعه به دنبال مردی می گردند که دیندار و مؤمن باشد؛ چون فرد متدین واقعی به تعهدات و گفته های خود پایبند و وفادار است و بهتر از سایر مردم برای رفاه و سعادت خانواده قدم برمی دارد.
امام صادق علیه السلام درباره آثار دینداری و ویژگی های شخص دیندار می فرماید: «شخص دیندار می اندیشد و در نتیجه، آرامش وجود او را فرا می گیرد و خود را کوچک می شمارد، پس به فروتنی می گراید، قناعت می ورزد، پس احساس بی نیازی می کند. به آنچه به او داده شده، خرسند است، و گوشه تنهایی را برمیگزیند، پس از دوستان بی نیاز می گردد. خواهشها را رها می کند، پس آزاد می شود. دنیا را کنار می گذارد، پس از بدیها در امان می ماند. حسادت را دور می افکند، پس دوستی آشکار می شود. مردم را نمی ترساند پس از آنها نمی ترسد. به آنها تعدی نمی کند، پس از گزند ایشان در امان است. به هیچ چیز دل نمی بندد، پس به رستگاری و کمال فضیلت دست می یابد. عاقبت را می بیند، پس کارش

همچنین تجربه و تحقیق میدانی یکی از عوامل اصلی تزلزل و فروپاشی خانواده ها، کوتاهی مردان در انجام وظایف خود و نداشتن جاذبه های اخلاقی و رفتاری آنان است.

جاذبه های اخلاقی و رفتاری مردان

برای ایجاد و تقویت اصل محبت در خانواده و تحکیم آن، توجه به جاذبه های اخلاقی و رفتاری شوهر، ضروری و اجتناب ناپذیر است.

بر این اساس، به مهم ترین جاذبه های اخلاقی و رفتاری مردان می پردازیم که بر مبنای اولویت تأثیرگذاری به ترتیب ذکر خواهد شد:

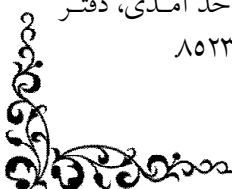
۱. دینداری

در تشکیل خانواده و حفظ آن، تدبیر و پابندی به احکام و دستورات اسلامی، نقش بنیادین دارد، و به فرموده صاحب نظران: «تدین، رمز ماندگاری خانواده است»؛^۱ چون مرد دیندار، با پای بندی به تعهدات، کانون خانواده را در هجوم سیلابهای فتنه و فساد، حفظ می کند و از گرفتار شدن اعضای خانواده در چنگال حوادث تلخ و رذیلت های اخلاقی، جلوگیری می کند.

از این رو، امام علی علیه السلام فرموده اند: «مَنْ رُزِقَ الدِّينَ فَقَدْ رُزِقَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ

۱. مطلع عشق، سید علی خامنه ای، (گزیده ای از رهنمودها به زوج های جوان)، گردآورنده: محمدجواد حاج علی اکبری، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، تهران، ۱۳۸۹ ش، چاپ بیست و هفتم، ص ۳۰.

۲. غرر الحکم و درر الکلم، عبد الواحد آمدی، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۶۶ ش، ح ۸۵۲۳.
۳. همان، ح ۵۸۵۸.

می‌باشد. همسران با آشکار ساختن محبت و دلدادگی خود، می‌توانند دلهای یکدیگر را به خود جلب کنند.

از آنجا که زن موجودی عاطفی است، نیاز او به محبت، بیش از مرد بوده و شاید به همین سبب، خدا نسبت به زنان، بیش از مردان مهربان است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: «إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَى النِّسَاءِ اللَّطْفِ مِنْهُ عَلَى الذُّكُورِ»^۳ خدای متعال نسبت به زنان، بیش از مردان مهربان است.

خود آن حضرت نیز نسبت به زنان و کودکان مهربان‌ترین مردم بود.^۴ بنابراین، بهتر است شوهر، آغازگر ابراز محبت و تداوم بخش آن باشد؛ چون به فرمایش پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله: «قَوْلُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ: إِنِّي أَحِبُّكَ، لَا يَذْهَبُ مِنْ قَلْبِهَا أَبَدًا»^۵ سخن مرد به همسرش که: «دوستت دارم»، هرگز از قلب زن بیرون نخواهد رفت. چون مرد به واسطه ابراز علاقه به همسر خود، حریم دل او را به تصرف خویش در می‌آورد و نتیجه آن می‌شود که زن به زندگی خود امیدوارتر شده و با انگیزه‌ای قوی، کانون خانواده را برای زندگی مشترک گرم‌تر کند. در این شرایط، زن تمام سختیها و ناملايمات را به

به پشیمانی نمی‌کشد.^۱

به جرأت می‌توان ادعا کرد که در میان تمامی جاذبه‌ها و زیباییهای مردان «دینداری» و عمل به دستورات دین، از همه مهم‌تر و نقش آن اساسی و بنیادی‌تر است، که با وجود آن، سایر اخلاقیات و جاذبه‌های رفتاری به ثمر می‌نشیند.

بر این مبناست که خدای سبحان، ایمان و عمل صالح را - که همان دینداری است - محبت‌آور و زمینه‌ساز تمام خوبیها دانسته است و می‌فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا»^۲ «به یقین کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند، به زودی خدای رحمان محبتی برای آنان (در دلهای) قرار می‌دهد!»

۲. ابراز محبت و دلدادگی

وجود محبت و عشق میان زن و شوهر از اساسی‌ترین نیازهای زندگی و ضامن پاکي، عفاف، سعادت، حرکت، نشاط و امید می‌باشد. زندگی بدون محبت، فاقد کشش، نشاط و جاذبه بوده، از حلاوت و طراوت خالی است. از این رو، یکی از جاذبه‌های اخلاقی و از مهم‌ترین عوامل مانایی نظام خانوادگی، اظهار محبت و اعلام مودت

۳. المحجّة البيضاء فی تهذیب الاحیاء، ملا محسن فیض کاشانی، نشر الاسلامی، قم، ج ۳، ص ۱۱۹.
 ۴. همان، ص ۹۸.
 ۵. وسائل الشیعة الی تحصیل مسائل الشریعة، محمد بن الحسن حرّ عاملی، دار احیاء التراث العربی، ج ۱۴، ص ۱۰.

۱. بحار الانوار، محمدباقر مجلسی، مؤسسه الوفاء، بیروت، ۱۴۰۴ ق، ج ۲، ص ۵۳، ح ۲۳؛ الأمالی، شیخ مفید، تحقیق: حسین استاد ولی و علی اکبر غفاری، مؤسسه نشر اسلامی، قم، ۱۴۰۴ ق، چاپ دوم، ص ۵۲، ح ۱۴.
 ۲. مریم / ۹۶.

جان می‌خرد و توقعات خود را به حداقل کاهش می‌دهد.

از سوی دیگر، عشق و محبت زن و شوهر، یک هدیه الهی است: «جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً»^۱ و این مودت تقریباً به معنای محبتی است که اثرش در مقام عمل ظاهر باشد.^۲ پس لازم است که این محبت به صورت آشکارا ابراز گردد تا موجبات جذب و یکدلی همسران را فراهم آورد.

از نگاه روان‌شناسی، خمیرمایه شادی و نشاط روحی زن در این است که همواره خود را محبوب شوهرش دیده و از عشق و علاقه انحصاری او به خودش مطمئن باشد.^۳ اگر این اطمینان برای او حاصل گردد، احساس امنیت کرده، از آرامش روانی بسیار بالایی برخوردار خواهد شد و در نتیجه نسبت به شوهر خود، ابراز عشق و محبت می‌نماید.

ناگفته پیدا است که منظور از عشق و محبت به همسر در آموزه‌های دینی، فراتر از عشق جنسی است؛ چرا که اصالت دادن به امیال جنسی و افراط در آن در دین مبین اسلام نکوهش شده است.^۴ و از سوی

دیگر، عشق جنسی صرف که مبدأ آن ترشح غدد جنسی و پایش ارضای زودگذر است، هرگز نمی‌تواند مایه استواری و پایداری روابط زناشویی و عامل مدارا و سازگاری باشد.^۵

پس منظور از عشق به همسر در این روایات که لازمه استمرار زندگی و مایه نشاط و حلاوت است و تداوم بخش اخلاق مدارا و سازگاری بین همسران می‌باشد، همانا عشق روحانی و داشتن عواطف انسانی نسبت به همسر است، که خود مقدمه عشق حقیقی و تعالی‌بخش روح انسانی به سوی ارزشهای ازلی است.^۶

شیوه‌های اظهار مهر و محبت

اظهار محبت راه‌های گوناگونی دارد که برای تأثیرگذاری بیش‌تر مناسب است به یک راه بسنده نشود و هر بار از راهی بدیع و تازه محبت خود را به همسر ابراز کنیم.

متداول‌ترین شیوه ابراز محبت، اظهار علاقه صریح و مستقیم در قالب جملاتی همچون «دوستت دارم» است؛ ولی اظهار محبت منحصر در این ترکیب نیست؛ بلکه برای اظهار محبت، راه‌ها و مهارت‌های دیگری نیز وجود دارد که می‌توانند حامل پیام عشق و دلدادگی باشند.

۱. روم / ۲۱.

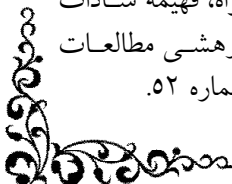
۲. تفسیر المیزان، سید محمد حسین طباطبایی، ج ۱۶، ص ۲۵۰.

۳. ۵۵ گام به سوی تفاهم زن و شوهر، مسعود صفی یاری، انتشارات اشک یاس، قم، ۱۳۸۶ ش، چاپ اول، ص ۶۵.

۴. مستدرک الوسائل، میرزا حسین محدث نوری، آل البيت (ع)، قم، ج ۱۴، ص ۲۹۴.

۵. لذات فلسفه، ویلیام جیمز دورانت، سازمان و آموزش انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۶۹ ش، ص ۲۱۴.

۶. مؤلفه‌های الگوی مدارا با همسر از دیدگاه اسلام، مهدی گنجور، اسماعیل ملکوتی خواه، فهیمه سادات موسویان نژاد، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات راهبردی زنان، تابستان ۱۳۹۰ ش، شماره ۵۲.

مهارت‌هایی برای ابراز محبت

با آموختن مهارت‌های ابراز محبت می‌توانیم زندگی خویش را دگرگون ساخته، آن را سرشار از رضایت‌مندی کنیم. این مهارت‌ها عبارتند از: دعا، هدیه دادن، انجام دادن برخی از امور شخصی همسر، همیاری، نامه نگاری، گوش دادن به حرف‌های همسر، نگاه کردن به یکدیگر و... که در این میان، فقط درباره دو مورد از مهارت‌های یاد شده کمی توضیح می‌دهیم:

الف) دعا

دعای مرد نسبت به همسر و فرزندان او مصداق بارز و بلکه از بهترین نمودهای ابراز محبت به او است. زن با مشاهده دعای شوهرش، پی به عشق و محبت او می‌برد و این صحنه به وی حالت وجد و شَعَف می‌بخشد. و باعث می‌شود صبر و تحمل او در مشکلات زندگی فزونی یابد.

هنگامی که حضرت ابراهیم علیه السلام، همسر و فرزند خویش را در بیابان بی‌آب و علف حجاز قرار داد، این گونه دعا کرد: «رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ»^۱ «پروردگارا! من بعضی از فرزندانم را در سرزمین بی‌آب و علف در کنار خانه‌ای که حرم تو است، ساکن ساختم تا نماز را برپا دارند. تو دل‌های

گروهی از مردم را متوجه آنها ساز و از ثمرات به آنها روزی ده! شاید آنان شکر تو را به جای آورند.»

با توجه به غربتِ هاجر و اسماعیل، دوری آنان از حضرت ابراهیم علیه السلام و شرایط جغرافیایی منطقه، این دعا عاملی بسیار مهم در آرامش آنها بوده است.

ب) نامه نگاری، پیامک، تلفن و احوال‌پرسی

گاه تأثیر قلم، شیواتر و رساتر از زبان است و احساسات و عواطف را به شیوه‌ای مؤثرتر منتقل می‌سازد؛ چرا که گاهی انسان در تنهایی خود عباراتی را سامان می‌دهد که در مقام گفتگو از ارائه آن عاجز است.

نباید پنداشت که نامه‌نگاری تنها در صورت دوری و هجران دراز مدت کاربرد دارد؛ بلکه حتی در مسافرت‌های نزدیک و کوتاه و حتی در حال حضور نیز مفید است. زیرا بسیاری از مطالب را که نمی‌توان به زبان آورد، می‌توان نوشت و بسیاری از افراد که در حضور همسر نمی‌توانند عواطف خود را نسبت به او بیان کنند، می‌توانند آن را بنویسند و بدین گونه به همسر خود ابراز محبت کنند.^۲

۳. صداقت

یکی از پایه‌های مهم زندگی زناشویی، صداقت است که از رموز ماندگاری، ثبات و تفاهم در خانواده بوده و یکی از ارزش‌های

۲. همسران سازگار، راهکارهای سازگاری، علی حسین زاده، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام، قم، ۱۳۹۰، چاپ یازدهم، ص ۱۹۶.

۱. ابراهیم / ۳۷.

والای اخلاقی اسلام به شمار می‌رود. ارتباط بین زن و مرد باید کاملاً صادقانه، راحت، بدون تعارف و شفاف و در عین حال محترمانه باشد.

در زندگی مشترک، سرپوش گذاشتن روی مسائل، پنهان کاری، دروغ و نیرنگ ثمره‌ای جز پیدایش کینه، کدورت، اختلاف و عدم تفاهم ندارد. تجربه و آمار نشان داده است، بسیاری از زندگی‌هایی که بر پایه عدم صداقت و دروغ پایه‌گذاری شده است، محکوم به فروپاشی شده‌اند.^۱

صداقت، همچون پل ارتباطی مؤثری موجب جلب اعتماد میان زن و شوهر و باعث میل و رغبت بیش‌تر طرفین برای هم‌صحبتی با یکدیگر می‌شود.

بسیاری از ناهنجاری‌های رفتاری، اختلافات خانوادگی و مشاجرات میان همسران و دوستان حتی تنشها و نزاعهای سیاسی، ناشی از بی‌صداقتی و ناخالصی است.^۲

در آموزه‌های قرآن و اهل بیت (علیهم‌السلام) در ستایش راستگویی و مذمت دروغ نمونه‌های فراوانی وجود دارد؛ از جمله خدای متعال در سوره توبه می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ»^۳

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از (مخالفتِ فرمان) خدا بپرهیزید و با صادقان و راستگویان باشید.» همچنین امام جعفر صادق (علیه‌السلام) فرموده‌اند: «الصُّدُقُ عِزٌّ؛ راستگویی ارجمندی و بزرگواری است؛ یعنی صداقت چنان جاذبه‌ای دارد که انسان در مقابل چشم دیگران، ارجمندی و رفعت مقام می‌یابد.

باز در کلمات نورانی امام علی (علیه‌السلام) آمده است: «يَكْتَسِبُ الصَّادِقُ بِصِدْقِهِ ثَلَاثًا: حُسْنَ الثَّقَةِ بِهِ وَ الْمَحَبَّةَ لَهُ وَ الْمَهَابَةَ عَنْهُ؛ راستگو - به سبب راستگویی خود - سه نعمت به دست می‌آورد: معتمد مردم می‌شود، او را به درستی و صمیمیت می‌پذیرند و بزرگی و عظمتش در دلها جای می‌گیرد.»

بنابراین، صداقت جاذبه‌ی میان زوجین را نسبت به هم بیش‌تر می‌کند. هر قدر روابط میان آنها بهتر، سالم‌تر و پر جاذبه‌تر باشد، زندگی شیرین‌تر و با صفا تر می‌شود؛ راستگویی و راست‌کرداری، اعتماد آور، محبت‌زا و موجب بزرگی و عظمت در دلها است؛ ولی «دروغ به زن، بنیاد خانواده را دراز مدت متزلزل می‌کند و موجب سلب

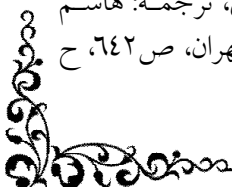
۴. منتخب میزان الحکمة، با ترجمه فارسی، محمدی ری شهری، تلخیص: سید حمید حسینی، ترجمه: حمیدرضا شیخی، سازمان چاپ و نشر دار الحدیث، ۱۳۸۱ ش، چاپ اول، دوجلدی، ح ۳۴۷۶.

۵. غرر الحکم و درر الکلم، آمدی، ترجمه: هاشم رسولی محلاتی، فرهنگ اسلامی، تهران، ص ۶۴۲، ح ۵۱۲۶.

۱. ۵۵ گام به سوی تفاهم زن و شوهر، مسعود صفی یاری، ص ۱۳۰.

۲. اخلاق معاشرت، جواد محدثی، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه، قم، ۱۳۷۹ ش، ص ۳۱۷.

۳. توبه / ۱۹.

نیست؛ بلکه در بسیاری از موارد خواست و میل به حق همسرش را بر نظر و خواسته خود ترجیح می‌دهد.

ب) پذیرش دنیای متفاوت زن و مرد

شخصیت زن به قدری ظریف و لطیف است که حتی در صورتی که نقصی در رفتارهایش باشد، انتظار ندارد در برابر او از گفتار و رفتار خشونت‌بار بهره‌گیری شود. کدِر نمودن روحیه همسر، گرفتن طراوت و شادابی او، به کار گرفتن او در جایگاهی نامناسب و به کارگیری خشم و خشونت، تضییع و تباه نمودن او است.

مردان پُر جاذبه، در مواجهه با همسر خود، متناسب با روحیات او رفتار می‌کنند و برای تربیت و اصلاح او برخوردی نرم و لطیف دارند و کج رویها و نقصهای اخلاقی همسر خویش را با مهر و محبت اصلاح و ترمیم می‌نمایند، و در این مسیر، به روحیات و امیال او توجه می‌کنند.

در روایتی از امام باقر علیه السلام چنین آمده است: «مَنْ اتَّخَذَ امْرَأَةً فَلْيُكْرِمْهَا فَإِنَّمَا امْرَأَةٌ أَحَدُكُمْ لُعْبَةٌ فَمَنْ اتَّخَذَهَا فَلَا يُضَيِّعُهَا»^۳ هر کس همسری بر می‌گزیند، باید او را تکریم کند. همانا زنان شما طنّاز و دل‌ربایند. هر کس با آنها ازدواج کرد، نباید آنان را ضایع و تباه کند.»

پس چون دنیای مردان، استدلالی و دنیای زنان، احساسی و عاطفی است، راز

اعتماد دو طرف می‌شود. زن را به دروغگویی متقابل بر می‌انگیزد و الگوی نامناسبی به فرزندان می‌دهد.^۱ و در نتیجه، اعتماد، وقار و محبت را از میان برمی‌دارد.

۴. بزرگداشت و احترام به همسر

یکی از عوامل هم زیستی مسالمت‌آمیز و آرامش در زندگی، حفظ حرمت دیگران است. مردان پر چاذبه و دوست داشتنی در کانون خانواده کسانی هستند که برای اعضای خانواده، به ویژه همسر خود، حرمت و احترام قائل‌اند.

احترام به همسر در موارد ذیل تجلی می‌یابد:

الف) بر آوردن خواست همسر

در زندگی مشترک، ضرورت دارد افراد به خواسته‌های یکدیگر توجه کنند. در نظر گرفتن علاقه‌ها و سلیقه‌های همسر و توجه به آنها، نوعی تکریم و احترام به حساب می‌آید.

در روایتی از پیامبر صلی الله علیه و آله چنین می‌خوانیم که فرمودند: «الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ بِشَهْوَةِ أَهْلِهِ وَ الْمُنَافِقُ يَأْكُلُ أَهْلَهُ بِشَهْوَتِهِ»^۲ مؤمن مطابق میل خانواده‌اش غذا می‌خورد و خانواده منافق، مطابق میل او غذا می‌خورند.»

همسر مؤمن، خود محور و خودخواه

۱. دروغ مصلحت‌آمیز، بحثی در مفهوم و گستره آن، سید حسن اسلامی، بوستان کتاب و مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه، قم، ۱۳۸۷ ش، چاپ سوم، ص ۲۷۹.
۲. مفتاح الفلاح، محمد بن حسین بهایی (شیخ بهایی)، بیروت، دار الاضواء، ۱۴۰۵ ق، ص ۱۷۵.

۳. بحار الانوار، علامه مجلسی، ج ۱۰۰، ص ۲۲۴.

صمیمیت میان آنان این است که همدیگر را درک کنند و این تفاوت در دیدگاه را بپذیرند.

تکریم و بزرگداشت همسر می‌تواند در مسائل زیر نیز خود را نشان دهد: قدردانی و سپاسگزاری، مصافحه نمودن، با نام خوب صدا زدن، سلام و خداحافظی کردن، نظر خواهی نمودن، خوب گوش دادن به سخنان او، همکاری و همیاری در کارها، عیب‌پوشی، رازداری، حمایت از وی و... که هر کدام از این مسائل در شکل‌گیری احترام و تکریم به همسر نقش مهمی دارند.

۵. خوشرویی

در منابع دینی از خوشرویی به عنوان عاملی مهم و تأثیرگذار در جذب دلها، آرامش و سازگاری اجتماعی از جمله خانواده نام برده شده است.

در سخنان اهل بیت علیهم‌السلام، عبارتهایی همچون: «وجه مُبْسِطٍ»، «البُشْر»، «بُشْر حَسَن»، «طَلَاقَةُ الْوَجْهِ» و «البِشَاشَةُ» مترادف با خوش‌رویی به کار رفته است.

از بررسی معنای واژه‌های بالا در متون لغوی^۱ در می‌یابیم که این واژه‌ها در عین تعدد، به معنای واحد «پیراستن چهره از آثار گرفتگی و آرامش دادن آن با سرور و فرح» به کار رفته‌اند که در اینجا، از آن با واژه‌های خوش‌رویی و گشاده‌رویی یاد می‌کنیم.

گشاده‌رویی علاوه بر آنکه کینه و

دشمنی را می‌زداید،^۲ الفت و محبت دیگران را نیز جلب می‌کند. در روایتی، خوش‌رویی عامل و آوردگاه محبت معرفی شده است، آنجا که امام باقر علیه‌السلام فرمودند: «البُشْرُ الْحَسَنُ وَ طَلَاقَةُ الْوَجْهِ مَكْسَبَةٌ لِلْمَحَبَّةِ»^۳ خوش‌رویی آوردگاه محبت است.»

گشاده‌رویی نسبت به همسر تا جایی اهمیت دارد که رسول اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم آن را یکی از حقوق زن بر همسر خود دانسته و فرموده‌اند: «حَقُّ الْمَرْأَةِ عَلَى زَوْجِهَا أَنْ يَسُدَّ جَوْعَتَهَا وَيَسْتُرَ عَوْرَتَهَا وَلَا يَقْبَحَ لَهَا وَجْهًا»^۴ حق زن بر شوهرش این است که او را گرسنه نگذارد، بدنش را بپوشاند و با او ترش‌رویی نکند.»

با بررسی آثار معجزه آسای گشاده‌رویی در می‌یابیم، بی دلیل نیست که گشاده‌رویی، علامت ایمان^۵، نیمی از عقل^۶، اولین عطیة الهی^۷ و آغاز نیکوکاری^۸ دانسته شده است.

زیبایی در رفتار و برخورد مهربانانه، بهترین پشتوانه زناشویی است. مرد با خوش‌رویی و حسن سلوک، عشق و

۲. ر.ک: الکافی، کلینی، دار الکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۶۵ ق، ج ۲، ص ۱۰۳ و ۱۰۴؛ بحار الانوار، مجلسی، ج ۷۵، ص ۵۷.

۳. الکافی، شیخ کلینی، ج ۲، ص ۱۰۳.

۴. بحار الانوار، مجلسی، ج ۱۰۰، ص ۲۵۴.

۵. الکافی، شیخ کلینی، ج ۲، ص ۲۲۶.

۶. بحار الانوار، علامه مجلسی، ج ۷۳، ص ۶۰.

۷. غرر الحکم، آمدی، ص ۲۵۴.

۸. الکافی، شیخ کلینی، ج ۲، ص ۱۰۳.

۱. ر.ک: لسان العرب، جمال الدین ابی الفضل، ج ۷، ص ۲۹۵؛ ج ۴، ص ۶۱؛ ج ۱۰، ص ۲۲۹ و ج ۶، ص ۲۶۶.

۷. تشکر و سپاسگزاری

سپاسگزاری از همسر، محبت میان همسران را تقویت می‌کند و زمینه سازگاری و آرامش هر چه بیش‌تر آنان را فراهم می‌آورد. به دنبال تقدیر از همسر، وی به این باور می‌رسد که از همسری قدرشناس و دارای فضایل اخلاقی برخوردار است و این خود به تقویت مهر و محبت می‌انجامد، همچنان که سپاسگزاری از همسری که از طرف مقابل ناخشنود است، رفع کدورتها و ایجاد مهربانی به وی را به دنبال خواهد داشت.

امام علی علیه السلام نقش سپاسگزاری در تقویت محبت و جلب نظر طرف مقابل را این گونه بیان فرموده‌اند: «شُكْرُكَ لِلرَّاضِي عَنْكَ يَزِيدُهُ رِضًا وَوَفَاءً وَ شُكْرُكَ لِلسَّخِطِ عَلَيْكَ يُوجِبُ لَكَ مِنْهُ صَلاَحًا وَ تَعَطُّفًا»^۳ سپاسگزاری تو از کسی که از تو راضی است، باعث رضایت و وفاداری بیش‌تر او می‌شود و سپاسگزاری از کسی که از تو ناخشنود است، و سبب رفع ناراحتی و پیدایش مهربانی او نسبت به تو می‌شود.^۴

سپاس از همسر با گوش دادن، اظهار توجه و دقت، تشکر کلامی، تقویت مثبت و یادآوری موفقیت‌های گذشته حاصل می‌گردد.^۴

محبت همسرش را جلب می‌کند تا اینکه او به زندگی و خانواده علاقه‌مند و دلگرم می‌شود و با شوق و ذوق به وظایف خود عمل می‌نماید.

۶. خوش‌گمانی (حُسن ظن)

یکی دیگر از عوامل استحکام بنیاد خانواده، داشتن حسن ظن نسبت به یکدیگر است.

خوش‌گمانی، علاوه بر ایجاد آرامش روحی و روانی از سویی و دوری از گناهان و رذایل اخلاقی از سوی دیگر، محبت دیگری را به فرد جلب می‌کند. این حقیقت در بیان امیرالمؤمنین علی علیه السلام چنین آمده است: «مَنْ حَسَنَ ظَنَّهُ بِالنَّاسِ حَارَ مِنْهُمْ المَحَبَّةُ»^۱ کسی که به مردم گمان نیک برد، محبت آنان را به خود جلب می‌کند.

خدای متعال بنای خانواده را بر اساس مودت و رحمت قرار داده است.^۲ و از آنجا که یکی از عوامل جلب آن، حسن ظن به همسر است، این فضیلت اخلاقی بر استحکام بنیان خانواده تأثیری شگرف بر جای خواهد گذاشت.

امروزه یکی از عواملی که روابط خوب همسران را دچار آشفتگی و زوال می‌کند، بدگمانی به همسر است که در موارد زیادی در پرتو سخن‌چینی و غرض‌ورزی بدخواهان، پدید می‌آید.

۳. غرر الحکم، آمدی، ص ۲۷۹.

۴. همسران سازگار، راه‌کارهای سازگاری، علی حسین زاده، ص ۲۱۳ به بعد.

۱. غرر الحکم، آمدی، ص ۲۵۳.

۲. روم / ۲۱.

۸. عفت جنسی

یکی از جاذبه‌های رفتاری همسران، عفت و حیای جنسی آنان است. با بررسی منابع اسلامی روشن می‌شود که عفت و حیا در نمودهای گوناگون آن^۱، ثمرات قابل توجهی به دنبال خود دارد که یکی از آنها، افزایش محبت است.

عفت و حیا، همسر را در حفاظتی قرار می‌دهد که او را از ارتکاب هر عمل زشت و منافی با شئون انسانی باز می‌دارد. چنین همسری هرگز اجازه خیانت به همسر را به خود نمی‌دهد و این وفاداری و امانتداری او را به ارمغان می‌آورد و در کانون خانواده، یکی از جاذبه‌های مهم اخلاقی و رفتاری همین وفاداری و امانتداری است که با عفت و حیای جنسی حاصل می‌گردد. بر این مبنا مرد عفیف، محبوب و معشوق همسر خود خواهد بود. از این رو، امیر المؤمنین علی علیه السلام پس از ذکر آثار حیا، محبت را از دیگر نتایج آن برشمرده و فرموده‌اند: «الْحَيَاءُ ... مُوجِبٌ لِلْمَحَبَّةِ»^۲ حیا ... موجب محبت می‌شود.

از آن جا که زنان بر اساس خلقت، انحصار طلب و ویژه‌خواه هستند، دوست دارند همسرشان به غیر از آنان، به کس دیگری میل و علاقه نشان ندهد و خانه دلش، یک جا در اختیار محبت و عشق آنها

۱. عفت در روابط جنسی، عفت در پوشش، عفت در نگاه، حیا در اختلاط با نامحرم و ...
 ۲. شرح نهج البلاغه، عبد الحمید بن ابی الحدید معتزلی، ج ۲۰، ص ۲۷۲.

باشد و در آن، بیگانه را راه ندهد. این خصوصیت زنان باعث می‌شود که مرد عفیف و با حیا نزد آنان محبوب و دوست‌داشتنی باشد. امروزه برخی ناراحتیها در کانون خانواده به این مسئله برمی‌گردد که زنان نسبت به همسران خود اعتماد لازم را ندارند و با توسل به راه‌های غلط، قبل از ازدواج و پس از آن، به دنبال اعتماد و آرامش خاطر می‌گردند.

۹. مدیریت قوی

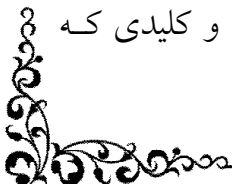
همیشه این گونه نبوده است که کامیابیهای انسان، نتیجه خوش اقبالی یا کمک دیگران باشد؛ بلکه در بیش‌تر موارد استقلال رأی، اعتماد به نفس، قاطعیت به جا و توان جسمانی و روحی خود فرد، نقش اساسی و بنیادین در موفقیتها و سرفرازیها داشته است.

بررسیها نشان می‌دهد که این روحیه و توانایی مدیریتی مشکلات زندگی در مردان، برای زنان مهم و قابل توجه می‌باشد؛ چون با این اوصاف، مردان در محیط خانواده، تکیه‌گاه و محل اعتماد می‌گردند.

بیش‌تر زنان اظهار می‌دارند که دوست دارند همسر آنها با اعتماد به نفس و جرأت ورزی، مشکلات زندگی را مدیریت و ساماندهی کند و در دفاع از حقوق طرفین، اقدامات عاقلانه و راه‌گشا انجام دهد.

۱۰. گذشت و ایثار

یکی از صفات ارزشمند و کلیدی که

پیامبر اکرم ﷺ درباره عفو و گذشت می‌فرمایند: «بر شما باد به عفو و گذشت که عفو، چیزی جز عزت بر انسان نمی‌افزاید.»^۲ انسان، با گذشت و سازگاری، بزرگ و عزیز می‌گردد و همین عزت و آبرومندی است که آدمی را دوست داشتنی‌تر می‌گرداند.

لذا گذشت و ایثار در محیط خانواده جزء واجبات است. نایستی زن و شوهر تصمیم بگیرند که خودشان هر چه گفتند، همان شود و آنچه خودشان می‌پسندند و آنچه راحتی آنها را تأمین می‌کند، همان فراهم بشود نه، این طور نباید باشد. باید بنا داشته باشند که با هم سازگاری کنند. این سازگاری لازم است. اگر دیدید مقصود شما تأمین نمی‌شود، مگر با کوتاه آمدن، کوتاه بیایید.^۳

سازگاری در زندگی، اساس بقای آن است و همین است که محبت می‌آفریند. همین است که موجب برکات الهی می‌شود. همین است که دلها را به هم نزدیک کرده، پیوندها را مستحکم می‌کند.^۴

در زندگی فردی و اجتماعی انسان نقش مهمی ایفا می‌کند، گذشت و ایثار است. با عفو و بخشش، زندگی رنگ صفا و صمیمیت به خود می‌گیرد؛ اما با انتقام‌جویی و کینه‌توزی، تنها نفرت و دشمنی حاکم می‌گردد و صحنه کانون خانواده را به میدان کارزار و مبارزه بی‌نتیجه تبدیل می‌کند.

بسیاری از ناهنجاریها و نابسامانیهای زندگی مشترک، برخاسته از روحیه و عزم انتقام‌جویی و تلخ‌کامی دامنه دار و سریالی است. در صورتی که مطالعه بررسیهای تجربی و بالینی نشان می‌دهد که عفو، گذشت و ایثار در کاهش اضطراب و افسردگی، عصبانیت و پرخاشگری، اختلالات عاطفی - رفتاری و افزایش اعتماد به نفس، پیشرفت تحصیلی و کارایی در محیطهای حرفه‌ای مؤثر است.^۱

گذشت و ایثار، آثار مثبت بسیاری دارد و در رشد کمال انسانی، سلامت جسمانی و روانی و بهبود روابط اجتماعی مؤثر است. مردان با گذشت و ایثارگر، عزیز و آبرومند می‌گردند؛ زیرا این خصلت نیکو در نظر مردم، نشانه بزرگواری و شخصیت سالم می‌باشد، در حالی که انتقام‌جویی، نشانه کوتاه فکری و مسلط نبودن بر نفس و در نتیجه علامت بیماری روحی و نقص آدمی است.

۲. الکافی، کلینی، ج ۲، ص ۱۰۸.

۳. مطلع عشق، سید علی خامنه‌ای علیه السلام، ص ۹۰؛ (با کمی ویرایش).
۴. همان.

۱. تربیت اسلامی، مرکز مطالعات تربیت اسلامی، «همایش تربیت در سیره و کلام امام علی علیه السلام»، بی جا بی تا، شماره ۴، ص ۳۰۵.